

Canon van Rosmalen

Landelijke geschiedenis begrijpen door plaatselijke geschiedenis te bestuderen

Tijdvak 1

Tijd van jagers en boeren in Rosmalen e.o.

Prehistorie – Langst geleden

De antwoorden

2024

1. Tijd van Jagers en Boeren – Prehistorie – Langst geleden

1.1. Mammoeten.

Het volgende vind je erover op de canonsite.

1.1.1. Introductie (ook te vinden op het bijbehorende kwartet-kaartje)

Mammoeten waren er hier volop in het begin van dit tijdvak. Tijdens afgravingen voor de bouw van de wijk “De Grootte Wielen” zijn er veel botten van gevonden. Je kunt ze bekijken in het museumpje “Hertogsgemaal” vlakbij Rosmalen.

1.1.2. Na de inleiding informatieve filmpjes en afbeeldingen (Flipping the classroom)

1.1.3. Suggesties voor onderzoeksvragen (Hieronder met *mogelijke antwoorden*)

1. In welke tijd hebben er mammoeten in Rosmalen en omgeving geleefd?

In de laatste ijstijd, zo'n 20.000 jaar geleden. Nederland was toen een grote vlakte, waar mossen en kleine struikjes groeiden. (Bron: [Docukit: ijstijden](#))

2. Leefden er toen ook al mensen in dit gebied?

Waarschijnlijk wel, maar de oudste herinnering aan bewoners hier is een bronzen bijl die “maar” 2500 jaar oud is. Terwijl de oudste sporen van mensen in Nederland liefst 250.000 jaar oud zijn. Het is dus lastig precies te zeggen! (Bron: [Docukit: de eerste bewoners van Nederland](#)) (Tijdstuk ‘De Overlart’: [Bronzen Bijl](#))*

3. Rond welke tijd zullen er, in wat nu Rosmalen is, voor het eerst mensen geweest zijn?

4. Waardoor zijn de mammoeten uitgestorven?

10.000 jaar geleden leefden de laatste mammoeten. De mammoet is uitgestorven door 2 oorzaken. De eerste is de klimaatsverandering. Daardoor was er steeds minder voedsel voor de dieren. Zij stierven van de honger. De tweede oorzaak was de mens (de mammoetjagers). Zij jaagden op mammoeten voor het vlees en voor de vacht. (Bron: [Wikikids: mammoet](#))

5. Welke dieren leefden er toen hier nog meer?

Er leefden ook sabeltandtijgers, die jaagden op de mammoeten en op oerneushoorns en oerherten. (Bron: [Schooltv/de-mammoet-de-koning-van-de-ijstijd](#))

6. Waren er toen ook al de verhogingen in het land om naar toe te vluchten bij overstromingen?

Ja, er lag een zandrug/verhoging van zand langs de Maas van Drunen tot Oss (Bron: [Tijdstuk Overlaet](#))

7. Waren er toen dan ook al overstromingen?

Ja, toen al was de hoogte van het water van de Maas meestal de oorzaak van overstromingen (Bron: [Tijdstuk Overlaet](#))

8. Wat vraag je je nog meer af over deze tijd?

Eigen invulling

1.1.4. Verder ook tips voor zoekmachines en zoekwoorden: mammoet, ijstijd, eerste mens

1.1.5. Daarna verschillende suggesties om de gevonden antwoorden te presenteren

1.1.6. Tenslotte doe-tips: een [Google Earth kaart](#) met de plaatsen die in Rosmalen e.o. bij dit onderwerp horen

1.2. Rendierjagers.

Het volgende vind je erover op de canonsite.

1.2.1. Introductie (ook te vinden op het bijbehorende kwartet-kaartje)

Later, toen de mammoeten hier uitgestorven waren, kwam je hier rendierjagers tegen. De naam zegt het al: zij leefden van de jacht op rendieren. Zij trokken rond, achter de dieren aan.

1.2.2. Suggesties voor informatieve filmpjes/afbeeldingen (Flipping the classroom)

1.2.3. Suggesties voor onderzoeksvragen (Hieronder met *mogelijke antwoorden*)

1. Waar woonden en sliepen de rendierjagers in?

De laatste ijstijd was zo'n 10.000 jaar geleden voorbij. Toen kwamen er rendieren en ook rendierjagers naar Nederland. Rendieren zijn een soort herten met geweien. De jagers trokken achter de kuddes aan en vingden de dieren. Ze gebruikten alles van ze. Bijvoorbeeld de huid en de botten. Deze rendierjagers woonden in tenten. Die maakten ze van de huiden van rendieren. (Bron: [Docukit: Eerste bewoners Nederland of een van de clips](#))

2. Aten zij nog andere dingen dan rendiervlees?

Terwijl de mannen jaagden zochten de vrouwen naar planten en bessen. Ze plukten paddenstoelen en eetbare bladeren. Ze raapten eieren van ganzen en eenden. (Bron: [Docukit: jagers en verzamelaars of een van de clips](#))

3. Waardoor is het jagen op rendieren langzaam verdwenen?

Na de laatste ijstijd werd Nederland langzaam warmer. Er kwamen bomen en veel meer diersoorten hier. De jagers pasten zich aan en bouwden bijvoorbeeld bootjes om vissen te vangen. Ook gingen ze als boeren akkers aanleggen. (Bron: [Docukit: Eerste bewoners Nederland of een van de clips](#))

4. Wat lijkt je fijn aan het leven van de rendierjagers en wat lijkt jou juist heel lastig?

Eigen invulling

5. Wat kun je nog meer vinden over jagers en verzamelaars hier in Nederland?

Eigen invulling

1.2.4. Verder ook tips voor zoekmachines en zoekwoorden: jagers en verzamelaars

1.2.5. Daarna verschillende suggesties om de gevonden antwoorden te presenteren

1.2.6. Tenslotte doe-tips: een [Google Earth kaart](#) met de plaatsen die in Rosmalen e.o. bij dit onderwerp horen

1.3. Grafheuvels.

Het volgende vind je erover op de canonsite.

1.3.1. Introductie (ook te vinden op het bijbehorende kwartet-kaartje)

Nog later gingen de mensen hun overleden familieleden begraven in grafheuvels. Een mooi voorbeeld is het Vorstengraf langs de snelweg A59 bij Oss en de "Paalgraven" langs de snelweg bij Berghem.

1.3.2. Suggesties voor informatieve filmpjes/afbeeldingen (Flipping the classroom)

1.3.3. Na de inleiding suggesties voor onderzoeksvragen (Hieronder met *mogelijke antwoorden*)

1. Wat kun je vertellen over het Vorstengraf dat bij Oss is gevonden?

In 1933 werd op een stuk heide een woonwagenkamp in Oss aangelegd. In een lage heuvel vonden arbeiders een gedeukte bronzen urn uit de IJzertijd (800-12 v. Chr.). De urn werd kort onderzocht door Frans Bursch van het Rijksmuseum van Oudheden (RMO) en daarna naar Leiden gebracht. Daar werd de emmer gerestaureerd. Tijdens die opknopbeurt bleek dat er niet alleen gecremeerde resten van een dode in zaten, maar ook een krom gebogen zwaard met goud ingelegd en nog veel meer. Een vondst als deze is zeldzaam in ons land. De urn met inhoud vormt dan ook een topstuk in de collectie van het Rijksmuseum van Oudheden. In 2023 was de urn met inhoud weer even te zien in Oss. (Bron: [RMO](#))

2. Wat werd er zoal in de urn van het Vorstengraf gevonden?

Gecremeerde resten van een dode, een krom gebogen zwaard met goud, stukken hout, resten van kleding en roestklompen waarin metalen ringen, messen, paardenbitten en een slijpsteen. (Bron: [RMO](#))

3. Werden toen alle doden in een heuvel begraven of alleen de hele rijke?

Sommige mensen denken dat alleen de belangrijkste mensen uit die tijd, begraven werden in een hunebed. (Bron: [Wikikids: Hunebed](#), [Filmpje Voeger en zo](#))

4. Waar in ons land werden doden onder grote stenen begraven?

In Nederland zijn tot nu toe 54 hunebedden gevonden: 52 hunebedden in de provincie Drenthe en 2 in de provincie Groningen. (Bron: [Wikikids: Hunebed](#), [Filmpje Voeger en zo](#))

5. In de piramiden in Egypte zijn ook doden begraven, hoe zit dat precies?

Ongeveer vijfduizend jaar geleden werden de eerste piramides gebouwd. Dat is nogal wat. Want er waren nog geen machines toen. En karren met wielen werden ook nog maar weinig gebruikt. De piramides zijn dus met de hand gebouwd. Een enorm karwei, want in één piramide werden 2,5 miljoen stenen verwerkt. En elke steen weegt zoveel als een kleine vrachtwagen. (Bron: [Docukit](#), [Beeldbank: Bouw van piramiden](#))

6. Wat zegt dit alles over wat de mensen toen dachten dat er gebeurde als je dood ging?

De mensen dachten in die tijd dat de doden nog een reis naar een volgend leven gingen maken. Alles wat ze dan meekregen kwam dan dus goed van pas. (Bron: [Docukit: Hunebed](#))

1.3.4. Verder ook tips voor zoekmachines en zoekwoorden: begraafplaats, grafheuvel, hunebed, piramide

1.3.5. Daarna verschillende suggesties om de gevonden antwoorden te presenteren

1.3.6. Tenslotte doe-tips: een [Google Earth kaart](#) met de plaatsen die in Rosmalen e.o. bij dit onderwerp horen

1.4. Boerderijen.

Het volgende vind je erover op de canonsite.

1.4.1. Introductie (ook te vinden op het bijbehorende kwartet-kaartje)

Tegen het einde van dit tijdvak woonden er al wat boeren in wat nu Rosmalen is. In hun eenvoudige hutten woonden mensen én dieren. Op het plaatje een voorbeeld uit het prehistorisch dorp in Eindhoven.

1.4.2. Op de webpagina suggesties voor informatieve filmpjes/afbeeldingen (Flipping the classroom)

1.4.3. Na de inleiding suggesties voor onderzoeksvragen (Hieronder met *mogelijke antwoorden*)

1. Welke soort dieren woonden bij de boeren in hun woning?

De ossen hielpen hen bij het bewerken van de grond. Varkens hielden ze voor het vlees, en geiten voor de melk. En schapen leverden wol. (Bron: [SchoolTV/Eerste boeren](#))

2. Wat verbouwden die boeren allemaal? Ook al aardappels bijvoorbeeld?

De boeren zaaiden bijvoorbeeld graan.

3. Hoe beschermden de boeren zich tegen de wilde dieren die er toen nog volop in dit gebied leefden?

Elke avond staken de mannen het vuur aan, ook om wilde beesten op afstand te houden. (Bron: [Wikikids/Steentijd](#))

4. Welke wilde dieren leefden er toen dan nog allemaal in dit gebied?

De grote beesten waren bijvoorbeeld de bizon, het paard en de beer. Er waren ook veel kleinere beesten, zoals herten, bokken, hazen, zwijnen en vogels. (Bron: [Wikikids/Steentijd](#))

5. Hoe zorgden zij dat ze geen ruzie kregen met andere gezinnen die bij hen in de buurt woonden?

Hadden zij ook al een soort burgemeester of koning?

Net als de jagers hadden de boeren ook een sjamaan, een wijze man of vrouw. De sjamaan verzorgde ook vaak de zieken en de gewonden. Met rituelen probeerde ze een zieke te genezen. (Bron: [SchoolTV/Eerste boeren](#))

1.4.4. Verder ook tips voor zoekmachines en zoekwoorden: steentijd, eerste boeren, (VO) neolithische revolutie

1.4.5. Daarna verschillende suggesties om de gevonden antwoorden te presenteren

1.4.6. Tenslotte doe-tips: een Google Earth kaart met de plaatsen die in Rosmalen e.o. bij dit onderwerp horen

KERNDOELEN

Kwartet en Canon geschiedenis Rosmalen e.o. en de kerndoelen:

Oriëntatie op jezelf en de wereld

-MENS EN SAMENLEVING

36 De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en hun rol als burger.

37 De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.

-TIJD

51 De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen.

52 De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: **jagers en boeren**; Grieken en Romeinen; monniken en ridders; steden en staten; ontdekkers en hervormers; regenten en vorsten; pruiken en revoluties; burgers en stoommachines; wereldoorlogen en holocaust; televisie en computer. De vensters van de canon van Nederland dienen als uitgangspunt ter illustratie van de tijdvakken.

53 De leerlingen leren over belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis: in dit tijdvak: **jagers, verzamelaars, nomaden, boeren, hiernamaals, hunebed**

Mammoeten waren er hier volop in het begin van dit tijdvak. Tijdens afgravingen voor de bouw van de wijk "De Groote Wielen" zijn er veel botten van gevonden. Je kunt ze bekijken in het museumje "Hertogsgemaal" vlakbij Rosmalen.

Rendierjagers: Wat later kwam je hier rendierjagers tegen. De naam zegt het al: zij leefden van de jacht op rendieren. Zij trokken rond, achter de dieren aan.

Grafheuvels: Nog later gingen de mensen hun overleden familieleden begraven in grafheuvels. Een mooi voorbeeld vind je bij "Paalgraven" langs de snelweg A59 bij Oss.

Boerderijen: Tegen het einde van dit tijdvak woonden er al wat boeren in wat nu Rosmalen is. In hun eenvoudige hutten woonden mensen én dieren. Op het plaatje een voorbeeld uit het prehistorisch dorp in Eindhoven.